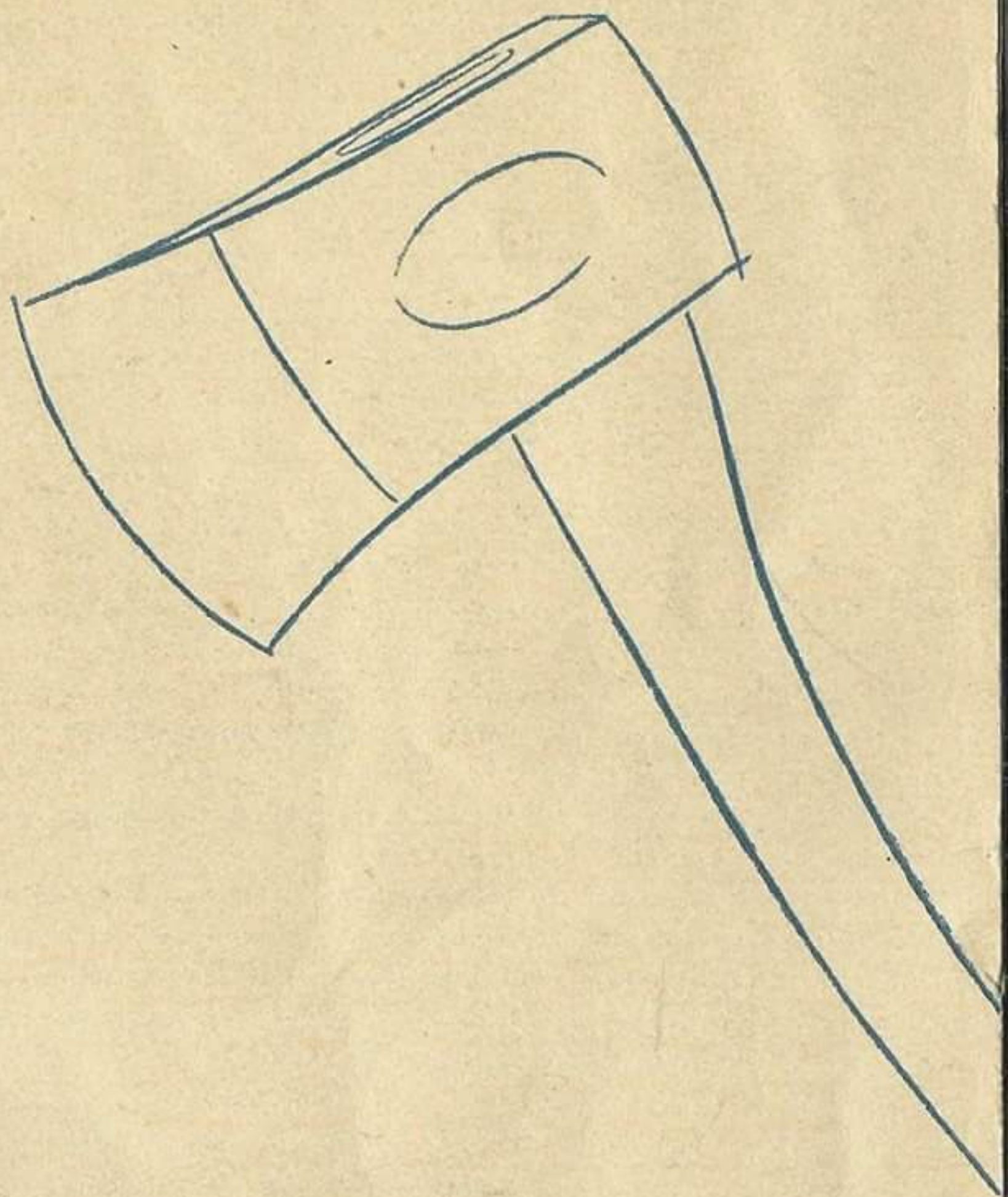

YXAN I ARBETE

*Skyddsbilderna i denna bro-
schyr äro införda med benä-
get tillstånd av Skogsbrukets
Skyddspropaganda.*

NÅGRA ANVISNINGAR

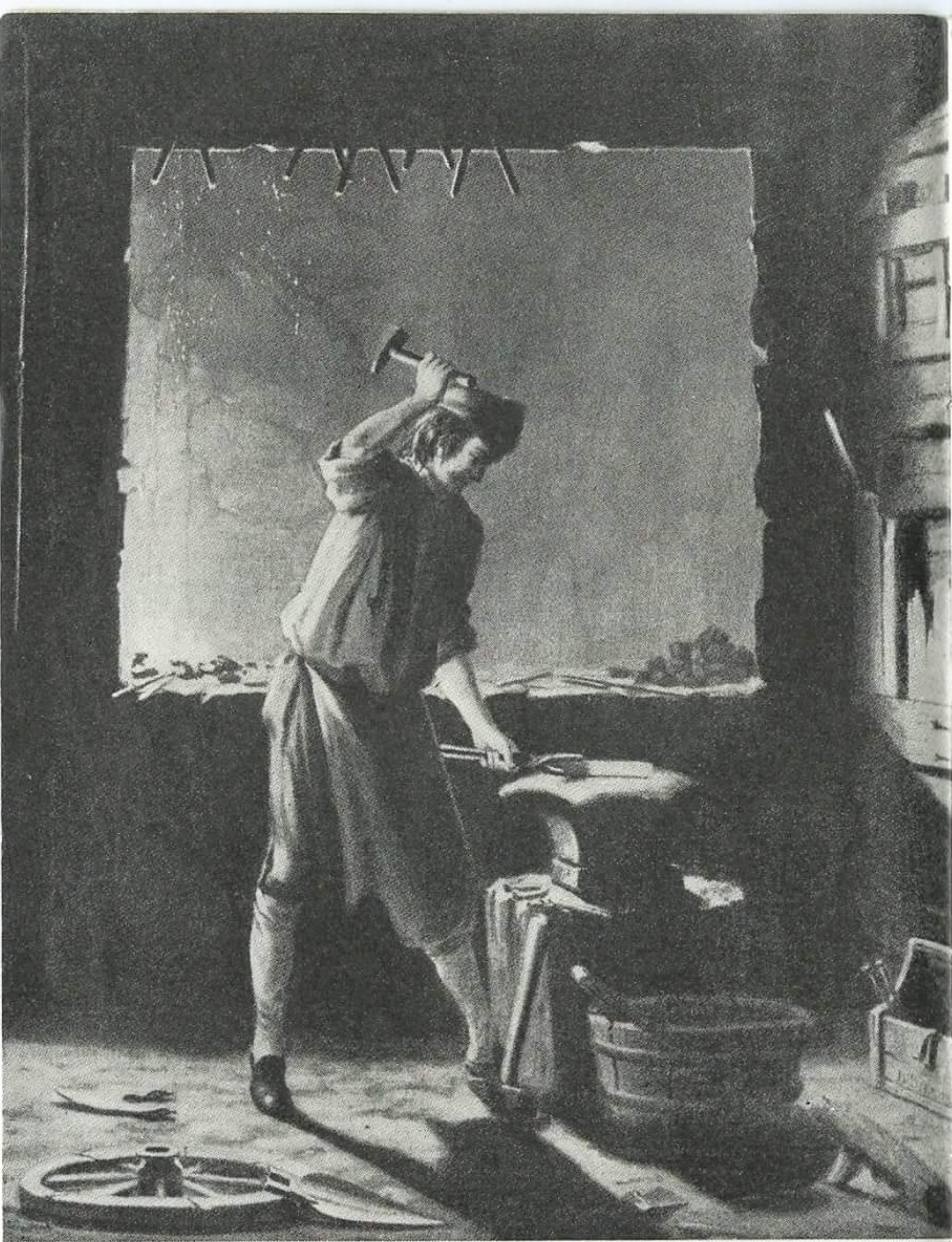
för

yxans inköp och skötsel

ARVIKA

REDSKAPSFABRIK

ESKILSTUNA

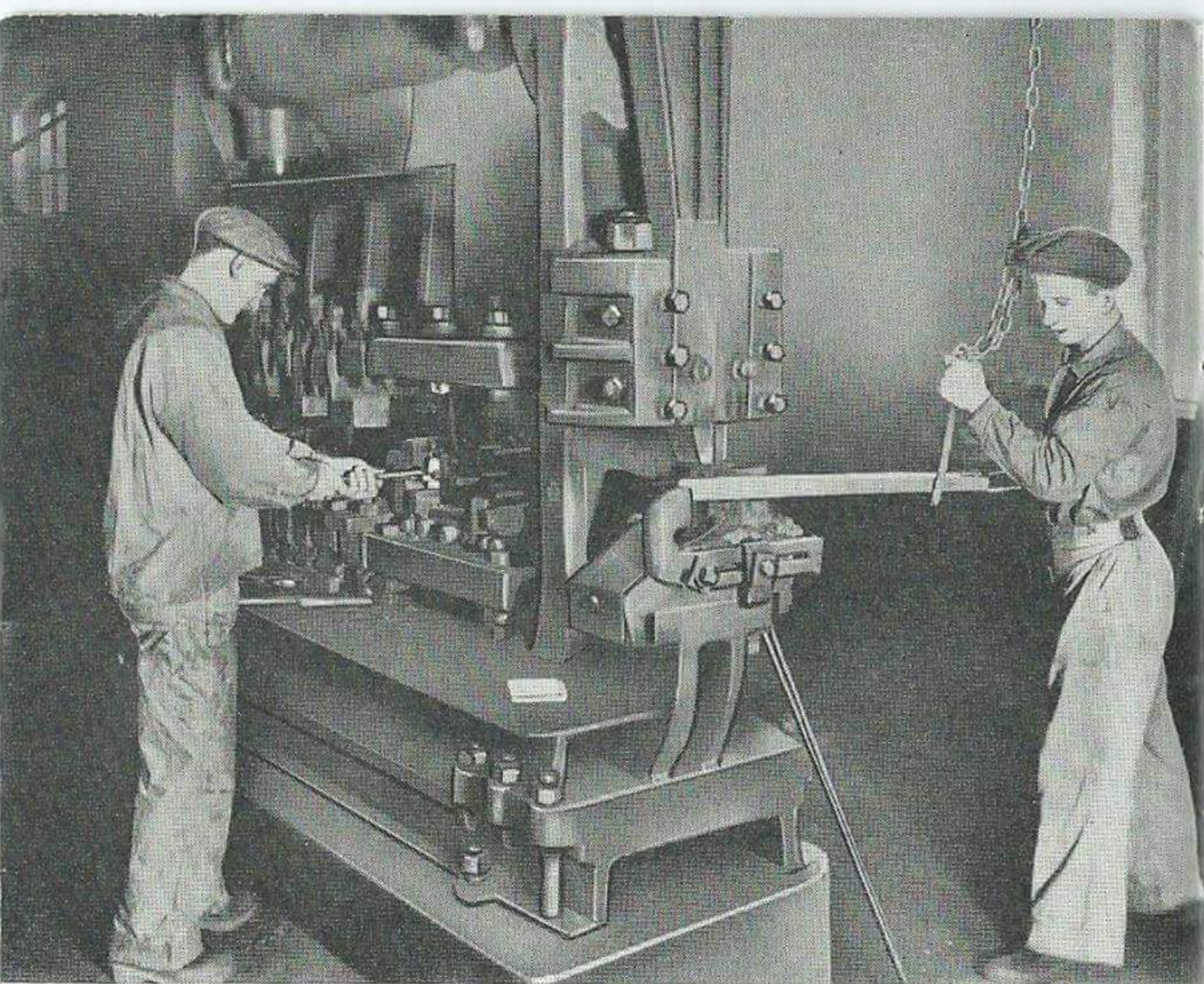
Svensk smedja i mitten på 1700-talet (oljemålning av Pehr Hilleström).

HUGGYXOR

Vilken yxa skall jag köpa? Med hurudant skaft skall den vara försedd? Hur skall yxan skaftas och hur skall den slipas?

Här några exempel på de frågor man ställs inför vid inköp av en huggyxa. Särskilt den, som kanske för första gången skall köpa ett verktyg av ifrågavarande slag. Genom erfarna arbetskamrater och fackmän kan man kanske få många goda råd, men följande lilla handledning torde dock även kunna komma till pass. Den utgör en sammanställning av de erfarenheter man hittills gjort på detta område, vilka kunna vara av värde även för dem, som anse sig fullärda.

Yxämnet avklippes och formas.

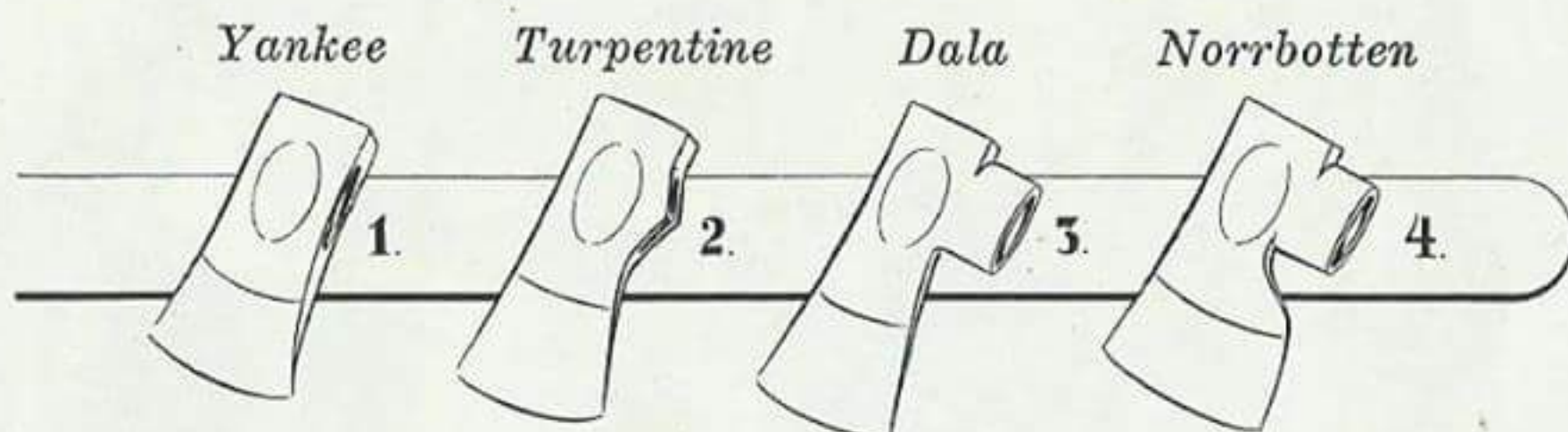
ARVIKA YXOR – ANRIKA YXOR

Yxsmidet, som är ett gammalt anrikt och traditionsbundet hantverk, vilket i alla tider bedrivits i våra bygder, har av vår fabrik upptagits i stor skala. Med tillhjälp av moderna arbetsmetoder och maskiner och med bibehållande av yrkets traditioner har Arvika Redskapsfabrik alltid strävat efter att tillfredsställa de största anspråk på en yxas tillförlitlighet och kvalitet.

Yxorna av idag framställas i en mängd olika modeller, utformade med bl. a. de gamla bysmedernas produkter som förebild och varierande för olika delar av landet. De tillverkas såväl enligt hävdvunnen form i ett enda stycke, som i modernaste utförande med inlagt specialeleggstål.

Thor — en huggare till yxa

Vilken yxa skall jag köpa?

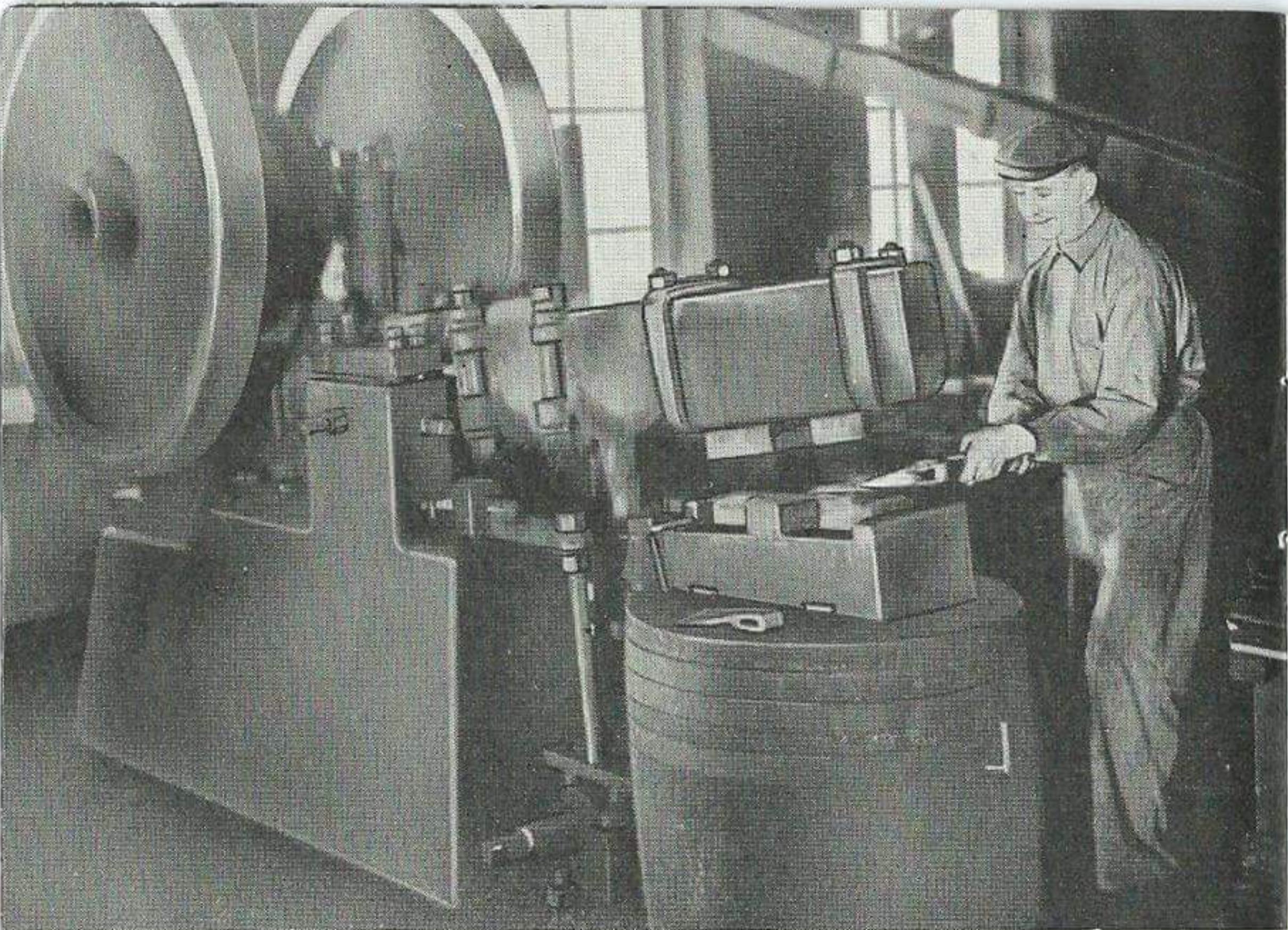
Dessa äro huvudmodellerna i marknaden. Nr 1 och nr 2 äro allmänt förekommande i hela landet och torde vara de vanligaste typerna. Nr 3 användes i Dalarna och södra Norrland samt nr 4 brukas i Norrbotten.

De delar i utförandet, som skilja nr 2, 3, och 4 ifrån nr 1 beröra endast utstyrseldetaljerna. De inverka icke på prestationen men fördyra tillverkningen. Många önska dock dessa modeller, varför tillverkningen fortlöper.

Vad skall yxan väga?

Yxorna tillverkas ju i olika vikter och man bör välja den, som passar egna kroppskrafterna bäst samt virket den är avsedd för. Hårt virke och grova grenar fordra tyngre yxor.

0,9—1,3 kg är en lämplig tyngd på yxor vid avverkning i vanlig barrskog och löst lövvirke. Vid huggning av bok, ek och andra hårda lövträd kommer en yxa på 1,8—2,0 kg till pass.

Utsmidning under smideshammaren.

Följer vi tillverkningen i stora drag för den förstnämnda typen den s. k. helstålsyxan, se vi först, hur en vitglödande stålstång framföres till den kraftiga avbitarsaxen med tillhjälp av en telferanordning. Sedan ämnet avklippts, formpressas det mellan klämbackar och förses samtidigt med öga.

Det är imponerande att se, hur yxämnet redan efter dessa korta men hektiska arbetstempon funnit sin form, och hur det därefter vid den kraftiga smideshammarens snabba och taktfasta slag under ett öronbedövande larm utsmides till avsedd modell. Den präktige yrkesman, som sköter detta ansvarsfulla arbete, tål gott en jämförelse med forna tiders legendariske bysmed. Men det är skillnad på verktyg då och nu, och vår nuvarande yrkesman är säkert tacksam för de hjälpmedel, som stå till hans förfogande och som hans föregångare saknade.

Thor — en yxa värd att vårda

Hurudant skaft skall jag köpa?

De i marknaden allmänt förekommande svängda skaften äro de otvivelaktigt bästa och mest använda. De tillverkas av de inhemska trädslagen björk, bok och ask samt av amerikansk hickory, vilket är ett utomordentligt gott material. Att skaftet skall vara rakfibrigt bör kanske understrykas.

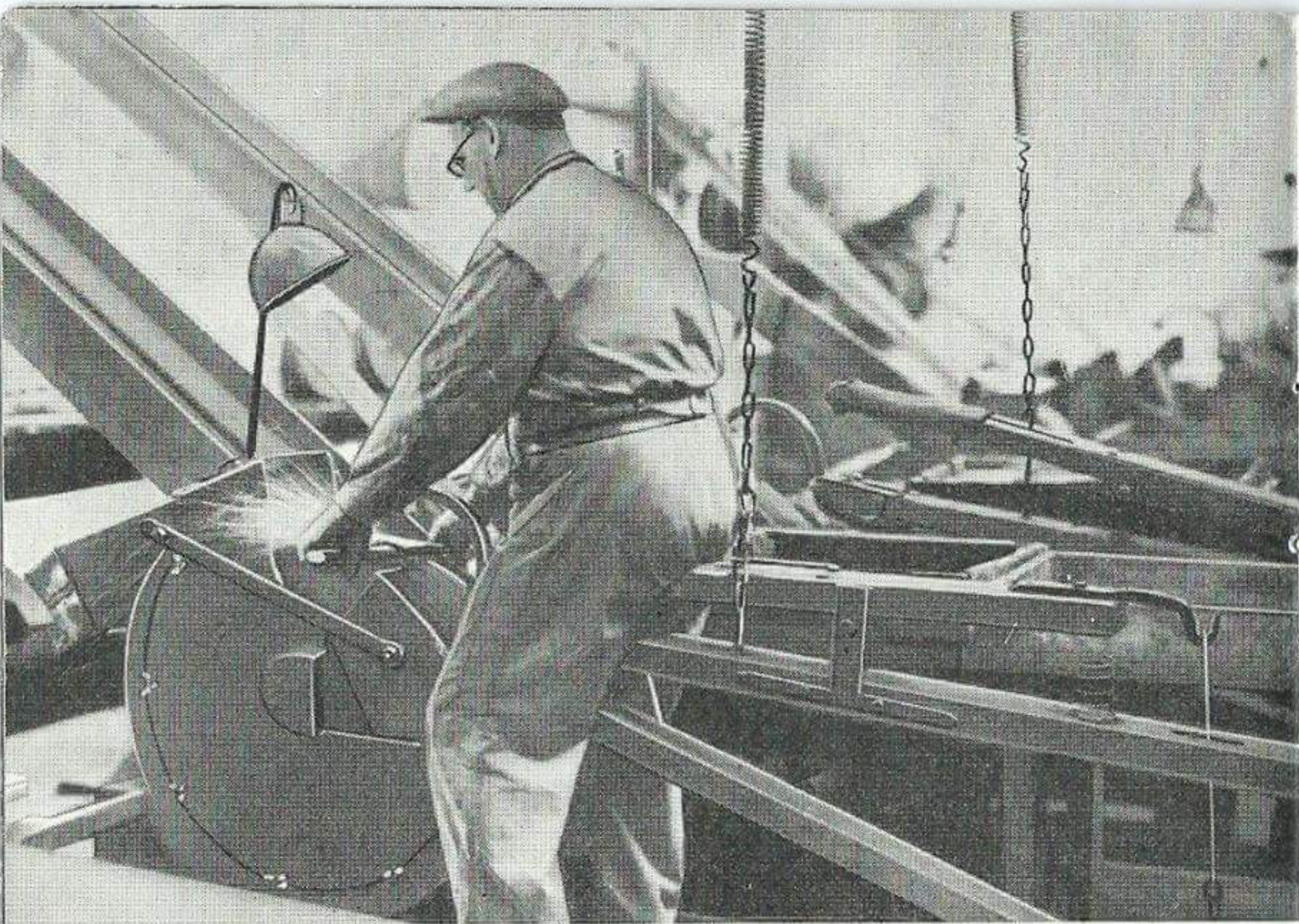
Hur skiljer man då mellan de olika trädslagen?

Björk är till utseendet finporig och jämn.

Bok känns igen på rikligt förekommande små bruna "speglar", som framträda i virket på vissa sidor av skaftet. På motstående sidorna synas dessa speglar genomskurna och framträda som små fina, raka kommatecken.

Ask är ett virke med skarpt markerade, regelbundna ränder av grova porer. Den är "rakfibrig".

Hickory har oregelbundet förekommande grova porer och är ofta svagt brunaktigt till färgen.

Yxan slipas.

Yxan är nu färdig att vandra vidare till sliphallen, där den i speciellt konstruerade slipstolar får sin exakta och slutgiltiga utformning.

Men ännu återstår ett viktigt moment i framställningen — nämligen härldningen och anldpningen, som sker i moderna ugnar, där sinnrika elektriska kontrollinstrument garantera riktig vrmebehandling. Hrvid får eggen den spänst och motståndskraft, som ger en varaktig skärpa.

Efter ytterligare finslipning och polering skulle nu yxan praktiskt taget kunna anses färdig. Men först måste den dock genomgå omfattande kvalitetsprov, där den utsättes för de största påfrestningar. Den yxa, som då icke håller måttet inför fackmannens kritiska granskning kasseras obönljrligen.

Thor — hugger lätt och rätt

Hur skall yxan skaftas?

Yxan skall, som bilden visar, vara något underställd. Härigenom ger den bästa möjliga "svar" vid hugget.

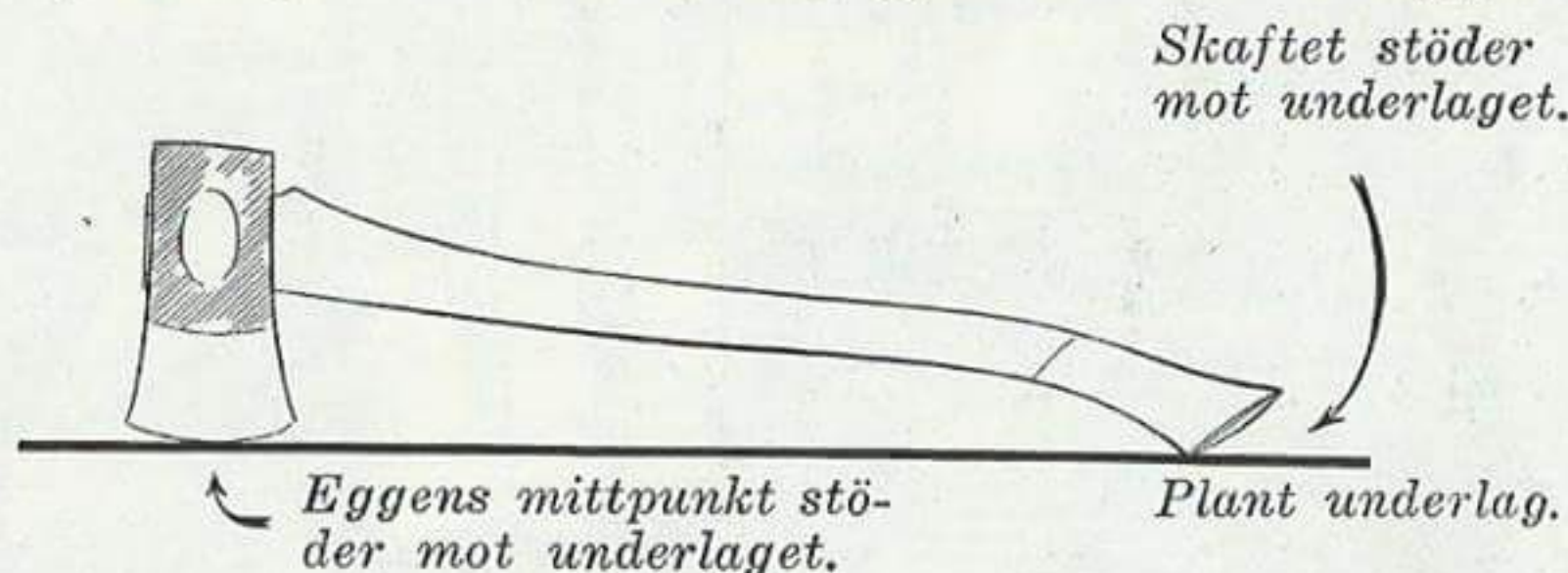
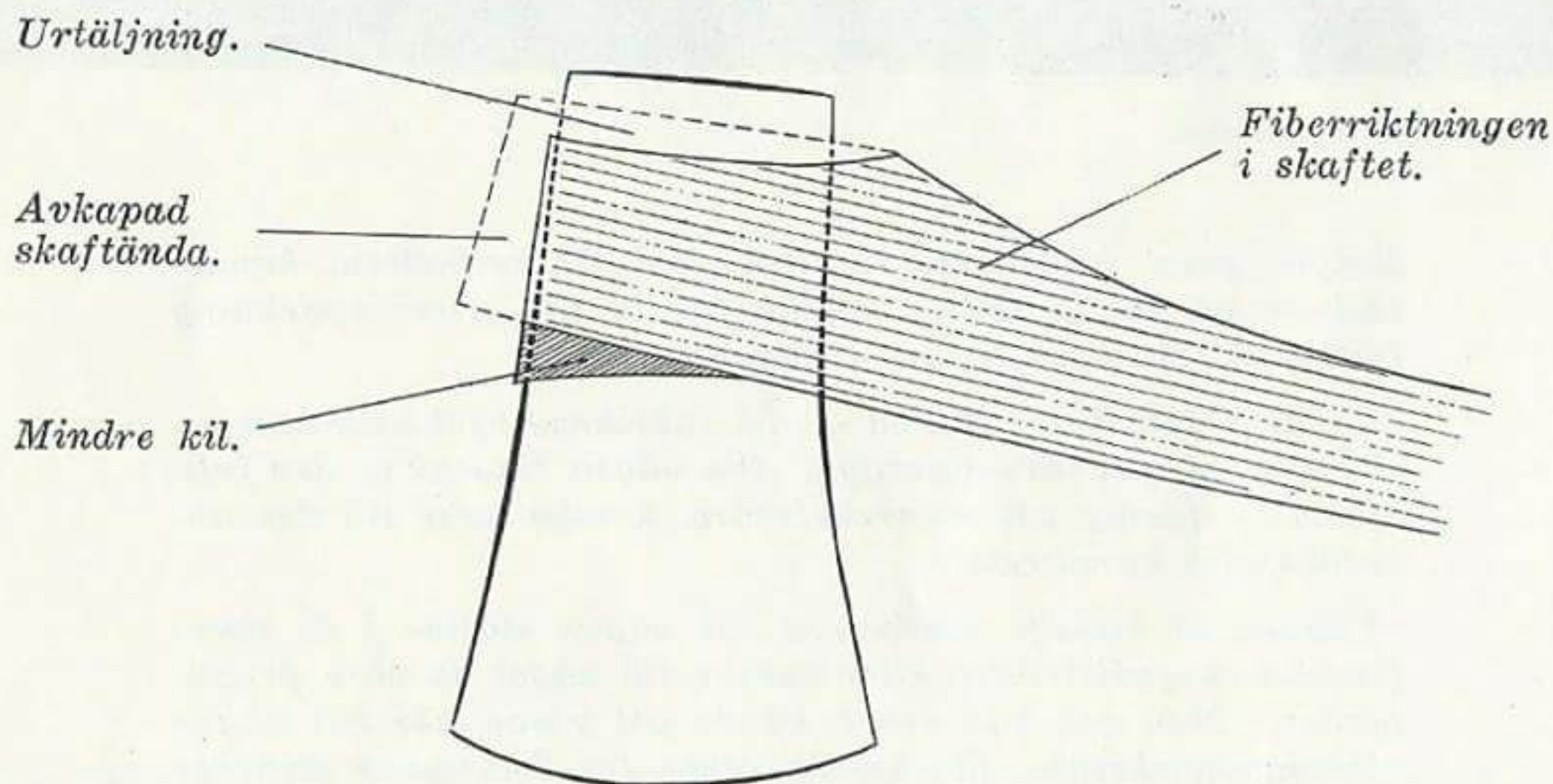

Fig. 2.

Antalet genomgående fibrer är avgörande för skaftets hållfasthet. Det bör därför tillpassas så att inga sådana fibrer skadas. Se bilden. (fig. 3). Detta undviks genom att man täljer på skaftets övre, grova sida och lämnar den undre alldeles orörd.

Ett bra sätt att tillpassa yxskaftet.

Fig. 3.

Klart för leverans.

Består yxan provet, förses den med Thoretiketten, kännetecknet på hög kvalitet, och är färdig att efter inpackning lastas på fabriken transportvagnar.

Utanför fabriksgrindarna — på fabriken eget stickspår — skymtar en tom järnvägsvagn. Om några timmar är den fulllastad — färdig att vidarebefordra Arvika yxor till den anspråksfulla kundkretsen.

Vagnen är kanske destinerad till någon station i de norrländska skogsdistrikten eller kanske till något av våra grannländer. Men det kan också hända att resan går till någon utskeppningshamn. Marknadsplatsen för Thor-yxan sträcker sig nämligen långt utanför Skandinavien gränser.

Thor — en huggare till yxa

Yxan sedd uppifrån.

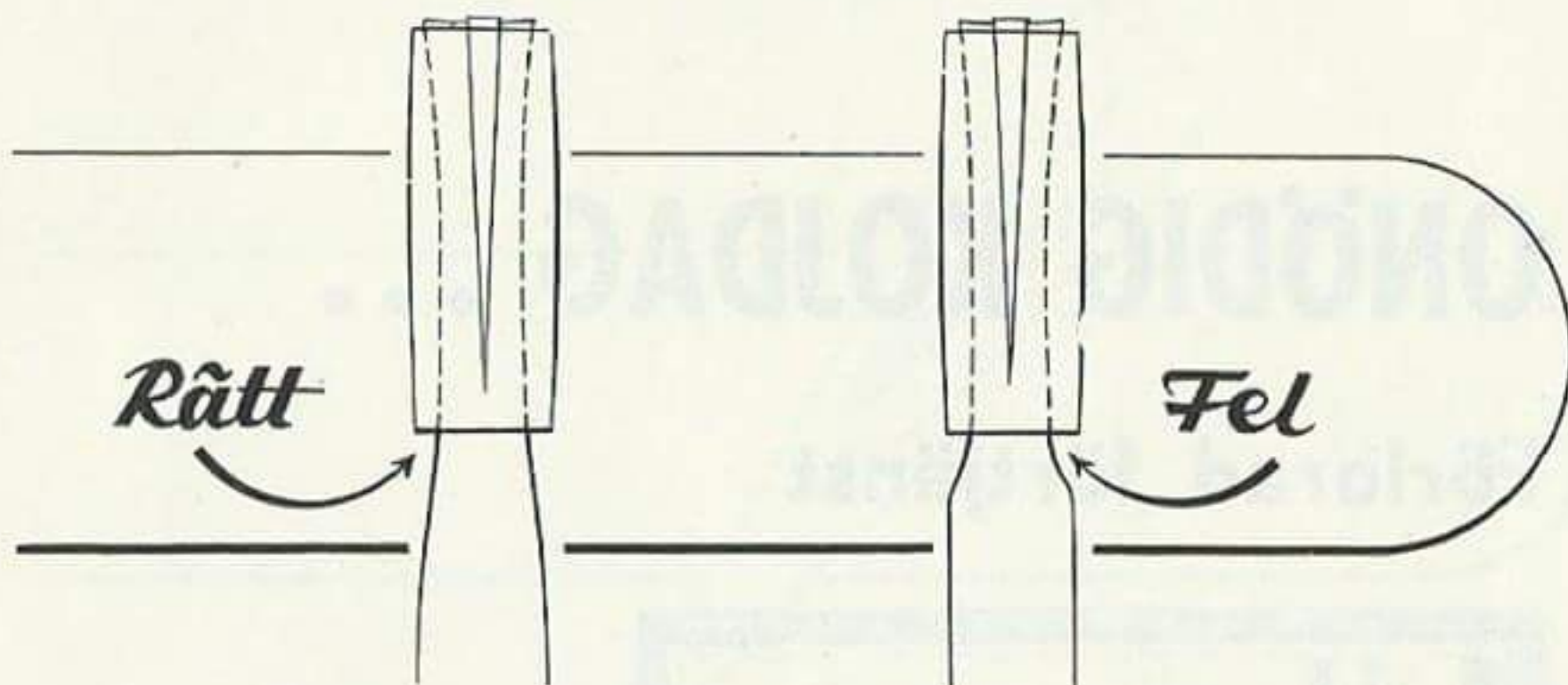

Fig. 4.

Vidare måste man jämna ut täljningen bakåt.

Härigenom fjädrar skaftet bättre vid brytningar i sidled och håller medan det däremot kan gå av om intäljningen göres tvär och böjningen koncentreras till ett ställe.

ONÖDIG KOJDAG ...

Förlorad förtjänst

Thor — en yxa att lita på

Yxan sedd framifrån.

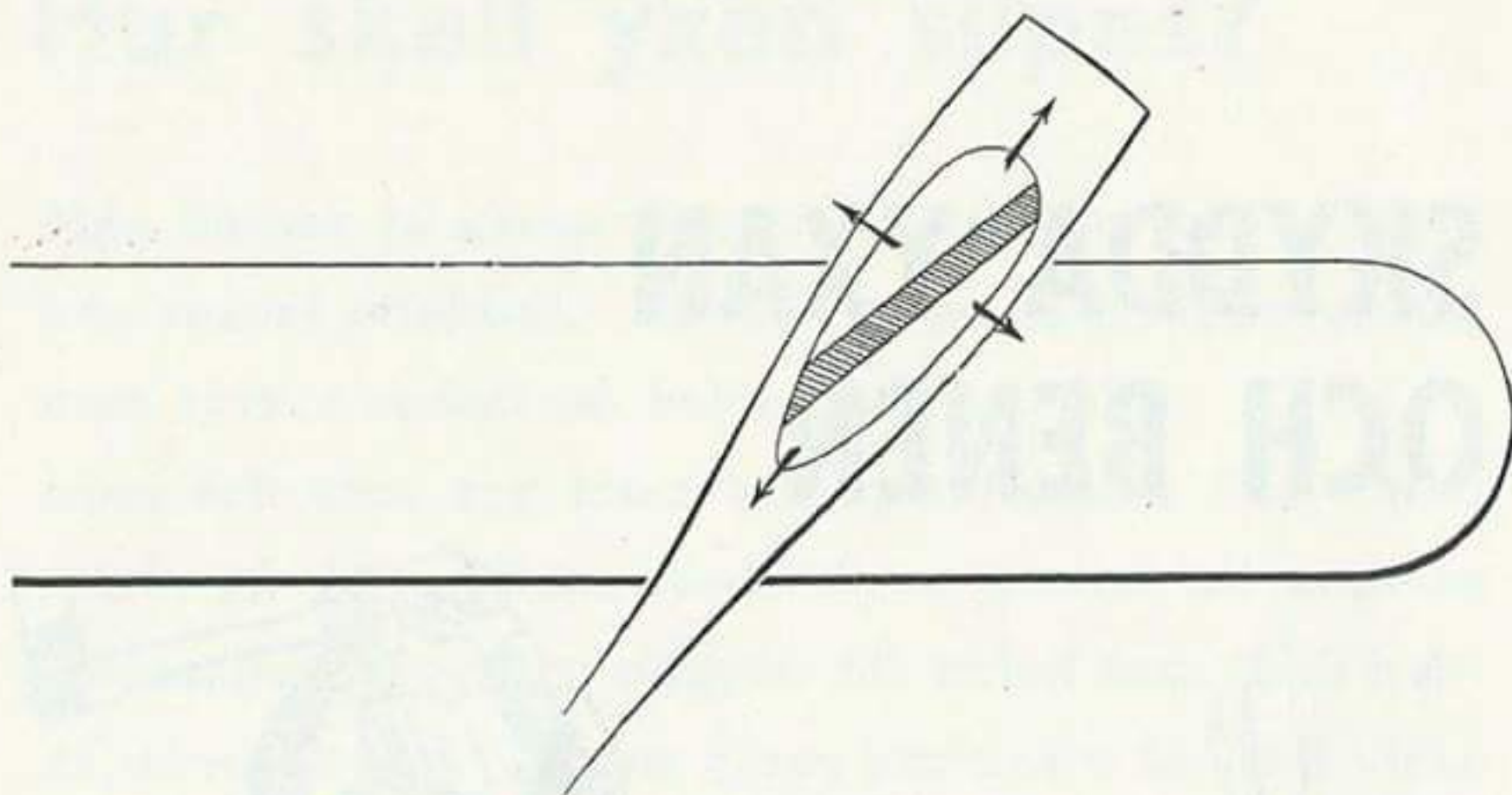

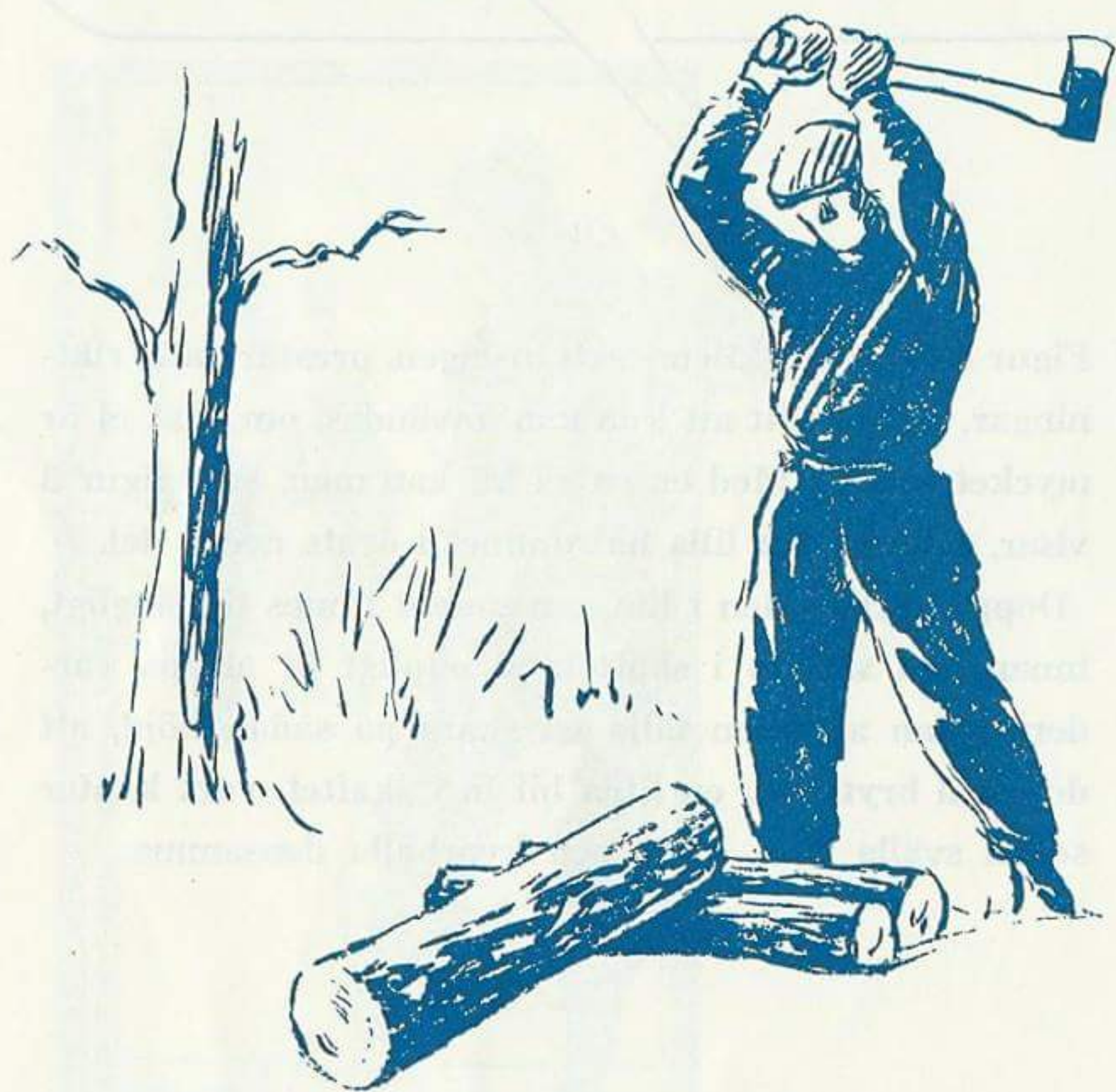
Fig. 5.

Figur 5 visar hur kilen, snett inslagen, pressar i alla riktningar. Detta sätt att kila kan användas, om ögat ej är mycket smalt. Med en extra kil kan man, som figur 3 visar, fylla ut det lilla hålrummet i ögats nedre del.

Doppa gärna kilen i lim, om sådant finnes tillgängligt, innan den slås in i skaftet. Lämpligt är att på vardera sidan av kilen tälja en skåra på sådan höjd, att den kan brytas av en liten bit in i skaftet, vars kanter sedan svälla över kilen och kvarhålla densamma.

— *värdig goda yrkesmän*

SKYDDA YXAN OCH BENEN

Använd dubbla underlag

Thor — en huggare till yxa

Hur skall yxan slipas?

Man önskar ju gärna att yxan skall bita bra — bryta loss spånet effektivt. En del av dessa fördelar vinner man tyvärr endast på bekostnad av andra. T. ex. en tunn och vass egg biter bra men förslöas lätt. Man måste gå den gyllene medelvägen genom att anpassa välvningen på eggens sidoytor till virket man skall hugga, så att denna välvning göres kraftigare för hårt virke än för löst. Skärpans varaktighet och eggens spånbrytande förmåga ökas på bekostnad av dess möjligheter att tränga djupt in i virket. Detta är ju vad som behövs, när virket är hårt. Löst virke sliter inte lika mycket på eggen, och yxan får tränga djupare in, då man här kan bända kraftigare med skaftet.

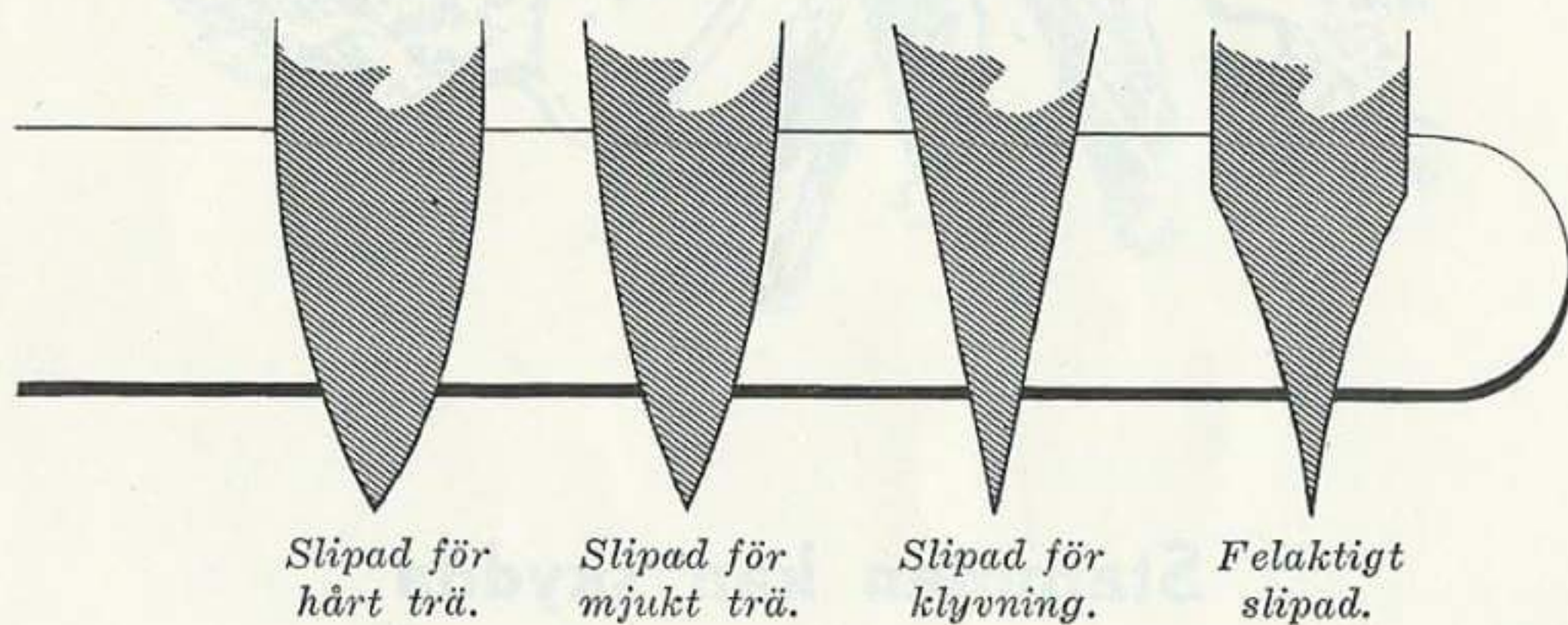

Fig. 6.

HUGG EJ I RIKTNING MOT BENEN

Stammen kan skydda

Thor — för kvistiga uppdrag

Slipa yxan på en vanlig **våt slipsten**. Det är god ekonomi. Filen lämnar alltid grader, som fordra långvarig brytning, om eggen skall bli jämn.

Man måste avråda ifrån att använda **smärgelskiva**. Om inte ytterlig försiktighet härvid iakttages vid slipningen, "bränner" man lätt eggen med den påföljd att hårdningen löper ur, och stålet blir mjukt.

FRITT SVÄNGRUM

**Hugg bort sly och grenar som
kan ge yxan farlig riktning**

Thor — hugger lätt och rätt

Hur skall man kunna avgöra om en skada beror på fabrikationsfel eller ovarsam behandling?

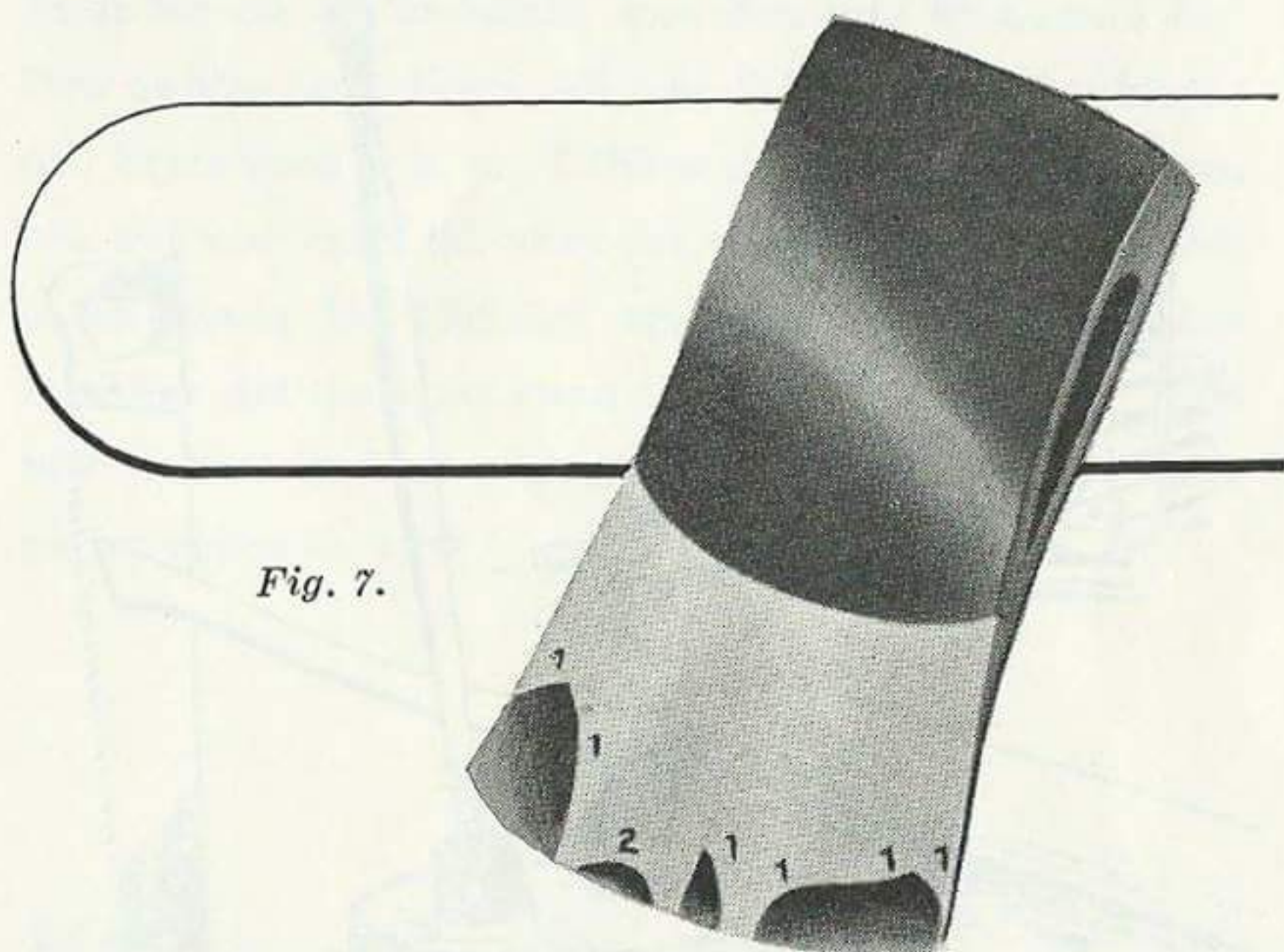

Fig. 7.

På ovan avbildade yxa visa 1 material- eller fabriktionsfel, vilket framgår av formen på bristningen och ofta även av att i brottytan finnes något mörkt parti, som anger att slaggkorn, bräcka eller otäthet förefunnits. 2 visar en skada, som ej beror på fabriktionsfel utan vanligen är en följd av ovarsam behandling eller olyckshändelse.

ORDNING — SÄKERHET

**Underlättar arbetet
Minskar olycksfallen**

Thor – en krona bland redskap

Vad skall man då beteckna som "ovarsam behandling"?

Man frestas lätt och kanske alltför ofta av att använda yxan för en del ändamål, som den inte är avsedd för. Den anlitas som slägga, kil, vändhake och till att bända och bryta med o. s. v. Utföres detta av en som är van och vet vad yxan tål, sker det vanligen så försiktigt att ingen skada för tillfället uppstår. Förr eller senare inträffar det dock att yxan i regel helt förstöres. Ögat blir stukat, nacken sönderslagen, bladet bräckt, flisor gå ur eggen o. s. v.

Klyv- och släggyxor

För dessa yxor gäller det mesta av vad som förut har sagts. **Släggyxan** kan man ju betrakta som en vanlig slägga, vilken fått ena sidan utdragen och formad till egg. Den är tung, ca 3 kg och kan användas både som slägga för en klyvkil och till att klyva med.

BÄR REDSKAPEN SÅ

att de ej förorsaka skador vid halkning och fall. Förse redskap med skydd under transport.

Thor — värd att vårdas

Klyvyxan är ett mellanting mellan släggyxa och huggyxa, såväl med avseende på form som vikt. En bred ås på vardera sidan av bladet gör den lämplig för klyvning, men den är inte nog kraftig och tung för att duga till slägga.

Båda dessa yxor slipas kilformigt, så att eggen får raka sidoytor (jfr fig. 6). Åtminstone vad släggyxan beträffar bör skaftet vara rakt och yxan rakställd på detsamma, emedan den skall arbeta i två riktningar.

Avsedda för klyvning behöva dessa yxor icke vara lika vassa som huggyxorna.

ANVÄND SAX ELLER KROK

Använd ej yxan vid
hopdragning av virke

Thor — en yxa för yrkesmän

Georg Bergström
REKLAM - STOCKHOLM

ARVIKA

REDSKAPSFABRIK

ESKILSTUNA